

КОГНІТИВНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФРЕЙМУ „GEFÜHL“

Дослідження фреймів належить до актуальних напрямків сучасної когнітивної лінгвістики, у сфері якої важливим є вивчення фреймових структур на позначення емоцій та почуттів у літературно-художньому дискурсі. Фрейм розглядаємо як структуру подвійної природи – когнітивної та мовної [2, с. 135]. Фрейм GEFÜHL / ПОЧУТТЯ становить собою когнітивну структуру, що представляє категоріальні знання про емоції та почуття людини, зафіксовані в лексикографічних джерелах [1, с. 126].

У мовознавчій науці, так само як і в психології, дослідженню підлягають як позитивні, так і негативні почуття, що наповнюють термінали фрейму GEFÜHL. Схематично це можна відобразити таким чином:

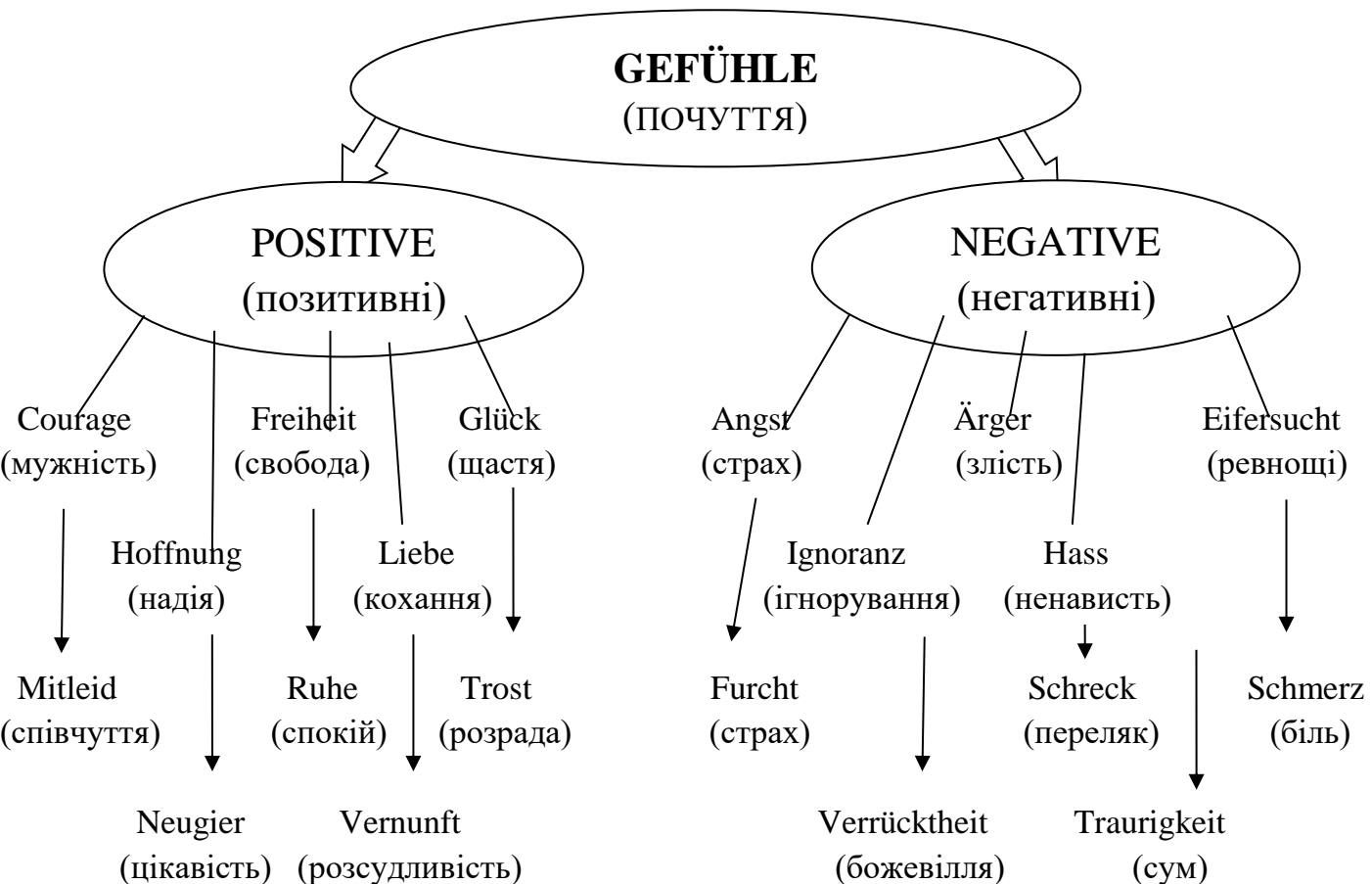

Рис. 2. Когнітивна мережа фрейму «GEFÜHL»

Позитивні почуття визначаються як приємні, радісні відчуття, що приносять задоволення. Прикладом може бути кохання, дружба, щастя, радість, захоплення, надія, довіра. Позитивні почуття допомагають протистояти труднощам і долати негативні наслідки пережитих прикрих подій. Своєю чергою, негативні почуття – це неприємні емоції, пов’язані з відчуттям

невдоволення, незручності, прикрості і т. ін. Як правило, до негативних почуттів відносять гнів, страх, сором, почуття провини, душевний біль, ненависть, ревності, сум.

Слід зазначити, що позитивні почуття задають приємний емоційний фон, переживаються як те чи інше задоволення, є радісним підкріпленням для людини. Однак ці ж почуття можуть також бути оцінені негативно: наприклад, не приносити радості оточуючим, ненавидіти кохану людину та ін.

Слідуючи розумінню теорії фреймів М. Мінського, яка передбачала концентрацію всіх знань про певний предмет, явище чи подію в одній структурі даних [3; 4], вбачаємо можливим та необхідним побудувати фреймову систему, яка утворює певну цілісність, єдність – множину елементів, які знаходяться у відношеннях і зв'язках один з одним. Відповідно до такого трактування фрейму, почуття у всьому їхньому розмаїтті групуємо навколо гіпероніму GEFÜHL (ПОЧУТТЯ), у межах якого розгортається фреймова мережа, яка складається з термінальних елементів, що корелюють між собою. Ці термінальні елементи досліджуваного нами фрейму уможливають аналіз причинно-наслідкових відношень між фреймовими структурами опису почуттів у художньому дискурсі.

У структурі фреймів виділяють два рівні взаємозв'язків між складниками фрейму: вершинні вузли (містять дані, які завжди притаманні для даної ситуації) та термінальні вузли / слоти (заповнюються даними, які залежать від певної практичної ситуації, контексту, досвіду та пережитих подій), які часто представлені підфреймами або вкладеними фреймами. Фреймова мережа може бути вдало представлена у вигляді дерева, де зверху знаходиться інваріантний компонент, до якого приєднуються конкретизуючі варіативні фрейми нижчого рівня. Між цими одиницями можливі переходи від одного слоту до іншого, розкриття одного підфрейму через розуміння іншого, що утворює вдале підґрунтя для дослідження почуттів, оскільки вони є багатограним відображенням людської діяльності, досвіду, взаємодії з людьми та навколишнім світом. Наприклад, зрозуміти вагомість щастя можна завдяки нещастю, смерті, тузі тощо, справжнє розуміння свободи приходить часто лише після того, як було пережите ув'язнення, нав'язування думки та тотальний контроль.

Вузли фрейму можуть самі бути фреймами зі своїми вузлами нижчого рівня, а множину фреймів можна об'єднати у надфрейм. У межах нашого дослідження надфреймом виступає фрейм GEFÜHL, який умовно поділяємо на позитивні та негативні почуття, які, своєю чергою, розгалужуються в інші численні підфрейми, як наприклад, LIEBE, GLÜCK, FREIHEIT тощо.

Метод фреймового аналізу дозволяє виявити когнітивні ознаки, які формують досліджувані фрейми як єдине ментальне утворення. Ідентичні або схожі семи, виділені зі словникових дефініцій та синонімічних рядів,

узагальнюються і зводяться до однієї спільної ознаки. Відповідно до цього, можна виділити такі когнітивні ознаки фрейму GEFÜHL:

- 1) відображення нервово-опосередкованого відчуття;
- 2) передача відчуття, що визначає ставлення людини до оточуючого її середовища;
- 3) відтворення отриманого людиною враження;
- 4) передача здатності людини чимось емоційно захоплюватись.

Таким чином, фрейм постає складною ментальною структурою, яка інтегрує в себе міждисциплінарні зв'язки та імплікує знання з різних сфер. З огляду на це, фреймовий аналіз може модифікуватися залежно від тих передумов, які ставить перед дослідником матеріал.

Список використаних джерел

1. Козак С. В. Фреймова презентація внутрішніх переживань героїв у художньому дискурсі (на матеріалі творчості С. Цвейга). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. Одеса, 2021. № 48. С. 127–130.
2. Kozak S. Linguistische Analyse des Frames „Charakter“ im literarischen Diskurs (anhand des Romans von H. Hesse „Das Glasperlenspiel“). *Scientific journal of Polonia University*. Czestochowa, 2023. № 58. P. 135–139.
3. Minsky M. A Framework for Representing Knowledge. *Mind Design*. Cambridge, 1981. P. 95–128.
4. Minsky M. A. Framework for Representing Knowledge. *The Psychology of Computer Vision*. Winston, 1999. P. 211–277.